

Művészeti Tárló— Népművészeti Baráti Kör

(Kiadja a HNF XIV. kerületi bizottsága,
Bp. 1987. 260 old.)

Hét esztendővel ezelőtt a Néprajzi Múzeum Baráti Köre országos népművészeti egyesület létrehozását kezdeményezte, viszont a közösségteremtés ilyen formájának akkor még nem voltak meg a feltételei. Ezért 1981. május 25-én Népművészeti Baráti Kör alakult a Danuvia Művelődési Házban azzal a céllal, hogy alkotók és érdeklődő művészetbarátok együttese vállalkozhassanak a népi kultúra hagyományainak megőrzésére, terjesztésére.

A Népművészeti Baráti Kör megalakulásával igazolta, hogy hazánkban az elmúlt másfél-két évtizedben erősödött a népművészet iránti érdeklődés, a néphagyományok tisztelete. A Baráti Kör fórumot kínált a szellemi és tárgyi hagyomány művelőinek és az iránta érdeklődőknek. A nyilvánosság megteremtése szándékával a Kör — amelynek kezdetektől legfőbb támogatója a Hazafias Népfront Budapest XIV. kerületi bizottsága — létrehozta a Művészeti Tárlót, ahol a kortárs művészet felszáz képviselője képző-, ipar-, népművészetünk jeles alkotásaival mutatkozhat be.

Néhány hónappal ezelőtt a Baráti Kör és a Művészeti Tárló almanach jellegű — az alkotóművészek munkáit képpen is bemutató — kötettel jelentkezett, hogy ily módon is felhívja a figyelmet években bár csekély, de eseményekben, eredményekben nem szerény múltjukra, a megszületés, az elindulás körülményeire. A kronológiai áttekintéssel a krónikás némi-képp igazolja azokat, akik a közösségépítés egyáltalán nem kiköveztet útjára hivatkoznak. Hiszen a magyar társadalom értékadata töredékes, ellentmondásokkal terhes, s így inkább közösségromboló, mintsem közösségépítő funkciót tölt be. Vagy legalábbis: nem segíti igazi közösségek kialakulását — írta Hankiss Elemér 1982-ben megjelent *Diagnózisok* című kötetében.

A Népművészeti Baráti Kör Zuglóban azonban társakra talált, mert a Hazafias Népfront mellett az Ingtatlankezelő Vállalat, a kerületi tanács, a Budapesti Közlekedési Vállalat a kezdetektől segítette az ismeretközlő előadások megrendezését és helyet adott a Művészeti Tárlónak, vállalva a kiállítási installáció kedvezményes elkészítését. A képzőművészek, az iparművészek, a népművészek otthonra leltek és ezt a

segítségnyújtó kezét a mai napig érzékelik. Ennek bizonyossága a kötet megjelenése, amelyben miniportrék által a művészek tablót nyújtanak át az érdeklődő olvasóknak. Ez a tabló is igazolja, hogy a művészet milyen sokrétű és gazdag, hisz a Tárlóhoz tartozónak tekinthetjük a festőket, a szobrászokat, a grafikusokat, a keramikusokat, a textiltervezőket, a könyvkötőket, a börművészt, hogy az oly ritkának tekinthető művészeti ágazat képviselőit se felejtsem, mint a lószőrfont vagy a citerakészítő mestert.

A megszállottságáról ismert *Búza Barna*, a hangulatában gazdag képeket alkotó *Gy. Vad Erzsébet*, a derűt kedvelő és azt képeivel megörökítő *Kaszner Margit*, az egyéni hangvételű, dallamvilágot teremtő *Madarász Tibor*, a szellemi, erkölcsi értékek érvényesülését sugalló *Molnár József*, a házak lassú, méltóság-teljes ritmusát közvetítő *Orosz László*, a vizek, a fák, az égbolt festője, *Osváth Miklós*, a könyvkötészet mestere, *Váci György*, vagy *Xantus Gyula* — aki Losonci Miklós szerint képeivel mindig olyan összetett harmóniát teremt, mely gyönyörködtet, gondolkodtat és cselekvésre készítet —, méltó képviselői a kortárs művészetnek, művésztársaikkal együtt a Tárlónak.

De ne feledkezzünk meg a népművészekről sem. *Adorján József* fafaragó alkotásaival Erdélyhez kapcsolódott, *Cs. Kiss Ernő* fafaragó székeley konoknagysággal, teremtő erővel gondolja, ápolja hagyományos, ősi motívumainkat. *Harangozó József*, a Kör egyik alapítója nemcsak a népművészet mondané és motívumvilágát formáló faragás mestere, hanem rendszeres szemléletével kutatja népünk motívumkincsének eredetét, gyökereit is. *R. Nagy Erika* keramikus alkotói szándéka *Pogány Ö. Gábor* méltató szavaival élve: "... a használhatóság mellett minden kerámiaja egyúttal díszítőművészeti teljesítmény is, mégpedig minőségileg meggyőzően, mert maga az eredmény dekoratív, nem a rávitt ornamentika funkciójában rejlik artisztikum."

A méltatott könyv valójában a Művészeti Tárló létrejöttének köszönheti megszületését, a gyökerek azonban a Népművészeti Baráti Kör működéséhez vezetnek el a kötetet lapozgató kíváncsi olvasót. A támogatás korlátozottsága miatt irreális óhaj: kár, hogy a művészek munkáit felidéző fotók végül is fekete-fehér felvételek. Talán az sem lett volna haszontalan, ha épp a Kör jövőjének megalapozására a könyv könyvesboltokban is vásárolható, mert így csak viszonylag szűk körben lesz hozzáférhető.

Halász Péter, a Népművészeti Baráti Kör főtájkára így látja a művelődő kisközösség múltját: "... Öt év elteltével föl is tehetjük a kérdést, vajon érdemes volt-e megrendezni a Baráti Kör rendezvényeit? Érdemes-e vállalni a néha felíg üres előadóttermeket, s az emiatti anyagi kockázatot? Úgy ítéltémet, hogy az elmúlt évek során sokat javult a helyzet, nőtt

a társadalmi érdeklődés rendezvényeink s általában a magyar népművészet és néphagyomány iránt. Természetesen a Baráti Kör nem vállalhatja fel mindazt, amit a sajtónak, a rádiónak és a televíziónak kellene ezen a téren tennie."

Elgondolkodtató és megszívlelendő szavak. De az a közösség, ahol vendéggként megfordulhatott többek között a csíkszeredai Borozda és Kájoni Együttes, *Kóka Rozália, Kósa László, Kallós Zoltán, Faragó Laura, Budai Ilona, Domonkos Pál Péter*, a hajdúsági együttesek és számos felvidéki népdalkör, ahol egy-egy rendezvény bevételét a szervezők a Nemzeti Színház felépítésére, a Bethlen Alapítvány támogatására ajánlották fel, ott joggal kérik, kérhetik a magyar népművészet, a néphagyományok — az eddigienél is — szélesebb körű terjesztését, támogatását, ápolását.

A kötet előszavában a Hazafias Népfront XIV. kerületi bizottságának elnöke, *dr. Lukács Lajos* rendhagyó kiállításvezetőnek nevezi a gondosan szerkesztett kiadványt. A kötet valóban ilyen eszköznek is tekinthető, hisz szavait idézve: "... a féltő gonddal, rokonszenvvel, egyéni hangvétellel, de ugyanakkor tárgyyszerűen megszerkesztett művésztanulmányokból a szerteágazó Kárpát-medencei lét és életmód köszön vissza ránk." Ennek igazolásul a Tisztelt Olvasónak vagy talán a kételkedőknek üzenet: a Népművészeti Baráti Kör Művészeti Tárlója a XIV. kerületi IKV székházában (Bp. Pétervárad u. 11-17.) található, megtekinthető munkanapokon 8-tól 16 óráig. (A könyv az MTA-Soros Alapítvány támogatásával jelent meg.)

Maróti István

SZILVÁSI FERENC:

Rendőrlaktanya a Mosonyiban, 1886—1986

(*BM Könyvkiadó, Bp. 1986.*)

Hiányt pótló összeállítást vehet kezébe az olvasó, amely a főváros úgyszólván egyedülálló rendőrségi épületének történetét feldolgozva időrendi áttekintést ad a magyar rendőrség fejlődéséről, s bepillantást enged a közrend őreinek mindennapjaiba.

Az 1886-tól 1986-ig ívelő korszak változásainak akár jelképe is lehetne a Mosonyi utcai háromemeletes, vörös téglás ház, ami változatos története során befogadta a Pest és Buda egyesítésével életrehívott fővárosi rendőrséget, a tanácshatalom hónapjaiban otthont adott a Vörös Őrség egy zászlóaljának, majd a Horthy-korszak idején gyakran innen is kiterjesztette karját a fehérterror a haladó mozgalmak, a munkástüntetések brutális leverésére.

A magyar rendőrség — és ezzel együtt természetesen a laktanya életében is — új fejezetet nyitott a felszabadulás. A demokratikus átalakulás részeként új alapokon szerveződött át a rendőrség. Az itt szolgálatot teljesítők kezdettől fogva meghatározó részét alkották a főváros közrendjét és közbiztonságát védő rendőri erőknek, amellet a laktanya állománya többször kapcsolódott be az ország más részein is a rendfenntartás gyakran áldozatokat is követelő szolgálatába. Szilvási Ferenc könyve a legtöbb figyel-

MEGJELENT

Rupp Jakob: BUDA-PEST ÉS KÖRNYÉKÉNEK HELYRAJZI TÖRTÉNETE
az Állami Könyvterjesztő Vállalat reprint sorozatában
180 Ft

Hosszú levéltári kutatások eredménye az 1868-ban kiadásra került BUDA-PEST ÉS KÖRNYÉKÉNEK HELYRAJZI TÖRTÉNETE. Jegyzetanyaga és az idézett források mai kutatások tudományos alapját is képezik, annál is inkább, mivel fennmaradásuk sok esetben e műnek köszönhető.

Az eredeti idézetek értelmezései és magyarázata bármely mai olvasó tájékozódását is lehetővé teszi, a műemlékvédelem és a honismeret iránt érdeklődők számára különösen használhatóvá téve a kötetet, amelyet két korabeli térkép egészít ki.

KIADJA ÉS FORGALMAZZA
AZ ÁLLAMI
KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT

met éppen e küzdelmekkel teli négy évtizednek, a szocialista átalakulás krónikájának szenteli, s a rendőrség hazánk történelmének közelmúltjába ágyazott tevékenységét, fejlődését elemelve nemcsak a szakembereknek szolgál fontos tanulságokkal.

Az 1946—1947-es esztendő már jelentős eredményeket hozott a főváros közbiztonságának megszilárdításában: fokozódott a rendőri tevékenység, szervezettebb lett a szolgálat és hatékonyabbá vált a rendőrök intézkedése. A Mosonyi utcai rendőrlaktanya beosztottjai ugyanakkor kivették részüket az államosítások lebonyolításában.

A fordulat éve után fokozatosan kibontakozó személyi kultusz szektás, dogmatikus politikája a rendőri szervekben is nagy rombolást végzett, amit a közrend és a közbiztonság alakulása is megérintett: romlása mind érezhetőbbé vált. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1953-as júniusi ülését követően megkezdődött a személyi kultusz által okozott torzulások kijavítása, s ennek részeként szervezeti változások történtek a rendőrségben és az Államvédelmi Hatóságnál egyaránt. Az elszaporodott veredések, utcai bűncselekmények visszaszorítására rendőrségi karhatalmi zászlóaljot hoztak létre a Mosonyi utcában, amely így ismét a közrend megszilárdításának egyik központjává vált. Az intézkedéseknek köszönhetően hamarosan érezhetően csökkent a fővárosban az erőszakos bűncselekmények száma. Különösen ígéretesen indult a gépkocsizó járőrszolgálat bevezetése: az előkészítő szervezőmunka eredményeként 1956 nyarán alakult meg az URH-s kocsikkal ellátott század, amely a korszerű technikának köszönhetően fővárosszerte eredményesen lépett fel a bűnözőkkel szemben. A biztatóan induló szolgálat továbbfejlesztését azonban félbeszakította az 1956. október 23-án kirobbant ellenforradalom.

A Mosonyi utcai laktanya állománya felkészülten vett részt az ellenforradalommal szemben az őrzésvédelmi feladatok ellátásában, azonban az egységes politikai irányítás hiánya, a revizionisták kapitulációja megbénította a karhatalmisták tevékenységét. Ebben a válságos helyzetben a döntő fordulatot a Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány megalakítása hozta. A forradalmi központ egyik legfontosabb feladatainak erős, demokratikus karhatalom létrehozásáról intézkedett. Budapestén december első napjaiban alakult meg a mintegy 1500 fős rendőri karhatalmi ezred, amelynek parancsnoksága a Mosonyi utcai laktanyában alakította ki székhelyét. Az ellenforradalmárokkal vívott csatákban szerzett érdemei elismeréseként az Elnöki Tanács a Budapesti Karhatalmi Forradalmi Ezred elnevezést adományozta az ezrednek.

1957 közepére a konszolidáció döntő szakasza lezárult. Rendes kerékvágásba került a társadalmi, gazdasági élet. Az újjászervezett rendőrség és a belső karhatalom, a létrehozott Munkásőrséggel már eredményesen látta el a belső rend és közbiztonság fenntartását. A konszolidációt követően a rendőrség szervezeti, állományi, technikai felszereltsége jelentős fejlődésen ment keresztül, ami biztosította a megnövekedett feladatok színvonalas ellátását, s napjainkban is képes teszi a testületet arra, hogy alkalmazkodjék a megváltozott körülményekhez, az új követelményekhez.

A rendőrség átfogó történetének ismertetését kiegészítve a kötet visszaemlékezéseket, korabeli riportokat közöl, amelyek személyes hangvételükkel közelebb hozzák az olvasóhoz a történelmi eseményeket. Az olvasó érdeklődésének felkeltését, tájékozódását segítik továbbá a rendőrség fejlődésének egy-egy főbb állomásait megőrkítő fotók, illusztrációk, s az összeállítás forrásértékét növelik a fejezeteket kiegészítő dokumentumok.

G. J.

Az érdi bukovinai székely népdalkör hanglemeze

Az 1960-as évek végén szárnyra kelő páva — a Röpülj páva-népdalverseny — igen sok faluban, városban teremtette meg a ma is virágzó népdalköröket. A hagyományt még éppen idejében sikerült megmenteni; a teljes feledés folyamatát egy idő — ki tudja, meddig — megállítani.

1971-ben alakult meg az érdi Pávakör is, melynek most, 15 évi munka után nagylemeze jelent meg. Szülőföldjük, Bukovina székely dalait, s a hadikfalvi betlehemes adták közre. (Itt kell megjegyeznünk, hogy karácsonykor a televízió is műsorra tűzte az érdiekkal készített betlehemes játékokat.) A lemez szerkesztője a népdalkör vezetője, a bukovinai székely népmesék hiteles és életteli tolmácsolója, Kóka Rozália.

Az A oldal — az utolsó, lakodalmas blokk kivételével — e népcsoport vándorlásait, szenvedéseit eleveníti meg. Keservesek, rabénekek szólnak meg a népdalkör és szólistáinak előadásában. A „lakodalmasnál” című részt két hangszeres közreműködő, Halmos Béla és Juhász Zoltán segítségével rögzítették. A hadikfalvi betlehemes előadói közül néhányan gyermekkorukban odahaza, Bukovinában még betlehemeztek. A fiatalabbak tőlük tanulták. Az egész lemezoldalt kitevő játék recitatívóira jellemző a kvart lépés, mely sajátos, szomorkás hangulatot áraszt az egyébként örömteli eseményről szóló játékban.

A szólisták teljesítménye is figyelemre méltó. Nem csak a Kalamajka együttesből ismert Fábian Éva, hanem a szólisták előtanulmányokkal nem rendelkező Kis Józsefné, Illés Imréné, Miklós Ambrusné és Pápai Erzsébet is komoly művészi teljesítményt nyújtanak.

A Kóka Rozália írta bevezető mottója Kodály három mondata. Nem lehet elégyszer hallani, olvasni: „Mit akarok a régi székely dalokkal? Az utcán állítanám meg vele az embereket, amikor dült arccal loholnak a haszon vagy a falat kenyér után, hogy vigasztalást mérítsenek a csodakútból. És el akarnám vinni a világon mindenüvé, ahol csak értenek a zene nyelvén, hogy ezen keresztül is jobban tudják meg, amit oly rosszul tudnak, hogy mi a magyarság.”

Fehér Anikó